

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ М. П. ДРАГОМАНОВА
ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ І ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ НАПН УКРАЇНИ
ПОЛТАВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В. Г. КОРОЛЕНКА
ЧЕРНІГІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ Т. Г. ШЕВЧЕНКА
ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІКИ АКАДЕМІЇ СПЕЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ
ІМЕНІ МАРІЇ ГЖЕГОЖЕВСЬКОЇ У ВАРШАВІ
ГРОМАДСЬКА СПІЛКА "УКРАЇНСЬКА АСОЦІАЦІЯ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ"
ГНПО "АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ТА НАВЧАННЯ ДОРΟΣЛИХ
ІМЕНІ І. А. ЗЯЗЮНА"

**НАУКОВА СПАДЩИНА
АКАДЕМІКА ІВАНА ЗЯЗЮНА
У ВИМІРАХ СУЧАСНОСТІ Й МАЙБУТНЬОГО**

**Збірник матеріалів
І МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

30-31 березня 2017 року

**Київ
Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова
2017**

УДК 378-057.4(477) Зязюн
Н 34

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова
(протокол № 5 від 26 жовтня 2017 року)*

Редакційна колегія:

- В. П. Андрущенко*, доктор філософських наук, професор, член-кореспондент НАН України, дійсний член НАПН України, ректор НПУ імені М. П. Драгоманова;
- В. Г. Кремень*, доктор філософських наук, професор, дійсний член НАН України і НАПН України, президент НАПН України, президент Товариства “Знання” України;
- Н. Г. Ничкало*, доктор педагогічних наук, професор, дійсний член НАПН України, академік-секретар Відділення професійної освіти і освіти дорослих НАПН України.

Укладач –

Н. В. Гузій, доктор педагогічних наук, професор.

Н 34 Наукова спадщина академіка Івана Зязюна у вимірах сучасності й майбутнього : збірник матеріалів I Міжнародної науково-практичної конференції. (м. Київ, 30-31 березня 2017 р.) / ред. колегія : В. П. Андрущенко, В. Г. Кремень, Н. Г. Ничкало ; укл. Н. В. Гузій. – Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2017. – 339 с.

У збірнику матеріалів науково-практичної конференції висвітлюються результати досліджень багатогранної наукової спадщини академіка І. А. Зязюна – його філософсько-педагогічних та етико-естетичних ідей, проблем педагогіки добра, педагогічної майстерності та особистості учителя-майстра, вітчизняного і зарубіжного досвіду педагогічної освіти та освіти дорослих.

Видання адресоване науковцям, аспірантам, студентам, педагогам-практикам, керівникам органів освіти та навчальних закладів.

УДК 378-057.4(477) Зязюн

ISBN

© Автори статей, 2017
© Редакційна колегія, 2017
© Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2017

**ПЕДАГОГІКА ДОБРА І ОСОБИСТІТЬ УЧИТЕЛЯ-МАЙСТРА
У НАУКОВІЙ СПАДЩИНІ І. А. ЗЯЗЮНА**

<i>Гриньова В. М.</i>	ПЕДАГОГІЧНА КУЛЬТУРА ЯК ПІДГРУНТЯ ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ.....	97
<i>Васянович Г., Козяр М.</i>	ОСОБИСТІТЬ ПЕДАГОГА В ДОБРОТВОРЧІЙ ДІЇ АКАДЕМІКА ІВАНА ЗЯЗЮНА ..	100
<i>Кондрашова Л. В.</i>	ПРОБЛЕМА ПРОФЕСІОНАЛЬНОГО ОБРАЗА УЧИТЕЛЯ – МАСТЕРА В КОНТЕКСТЕ ПЕДАГОГІЧЕСКОГО НАСЛЕДІЯ І.А. ЗЯЗЮНА	105
<i>Кучерявий О. Г.</i>	ПСИХОПЕДАГОГІКА І. А. ЗЯЗЮНА ЯК СТРАТЕГІЧНА ДЕТЕРМІНАНТА РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ.....	109
<i>Мартиненко С. М.</i>	ПЕДАГОГІКА ДОБРОТВОРЕННЯ ЯК ЖИТТЄВЕ КРЕДО АКАДЕМІКА ІВАНА АНДРІЙОВИЧА ЗЯЗЮНА	114
<i>Пономаревський С. Б.</i>	І. ЗЯЗЮН І ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ В УМОВАХ ВИХОВАННЯ СУЧАСНОЇ ОСОБИСТОСТІ.....	118
<i>Братко М. В.</i>	РЕАЛІЗАЦІЯ ІДЕЙ ПЕДАГОГІКИ ДОБРА І.ЗЯЗЮНА В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ УНІВЕРСИТЕТСЬКОГО КОЛЕДЖУ	121
<i>Гатеж Н. В.</i>	РОЛЬ УЧИТЕЛЯ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА У ФОРМУВАННІ ЕСТЕТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ УЧНІВ	124
<i>Гриньов В. Й.</i>	ДИДАКТИЧНА КУЛЬТУРА ЯК ЧИННИК ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ.....	127
<i>Дсніжна С. О.</i>	ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ КОМП'ЮТЕРНОГО МОДЕЛЮВАННЯ ВІРТУАЛЬНОГО ОБРАЗУ СВІТУ	130
<i>Ковальова С. В.</i>	ПЕДАГОГІКА ДОБРА І.А. ЗЯЗЮНА У ПРАКТИЦІ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ВЧИТЕЛІВ МИСТЕЦЬКИХ ДИСЦИПЛІН (на прикладі досвіду роботи обласної школи передового педагогічного досвіду)	135
<i>Колодяжна А. В.</i>	ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЯ У ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ ДЛЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ.....	139
<i>Корінна Л. В.</i>	ПРОФЕСІЙНИЙ САМОРОЗВИТОК ВЧИТЕЛЯ: ШЛЯХИ І СПОСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ В УМОВАХ ОБЛАСНОГО ЛІЦЕЮ-ІНТЕРНАТУ ДЛЯ ОБДАРОВАНИХ ДІТЕЙ	142
<i>Кошіль О. П.</i>	ОСОБИСТІТЬ ПЕДАГОГА В КОНТЕКСТІ ПЕДАГОГІКИ ДОБРА І. А. ЗЯЗЮНА	153

методологія, теорія, технології” : збірник / Ін-т вищої освіти АПН України, Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова : Гнозис, 2009. – С. 14–21.

4. *Лаврінченко О.* Естетичні цінності у людиноцентристській філософії І. А. Зязюна / О. Лаврінченко // Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти [Текст] : зб. наук. праць / за ред. Л. Л. Тovaжнянського, О. Г. Романовського. – Вип. 45 (49). Ч. 1 – Харків : НТУ “ХПІ”, 2016. – 394 с.

УДК 37.0:377]:174

Братко М. В.

РЕАЛІЗАЦІЯ ІДЕЙ ПЕДАГОГІКИ ДОБРА І ЗЯЗЮНА В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ УНІВЕРСИТЕТСЬКОГО КОЛЕДЖУ

Погляди І. А. Зязюна змінили підходи до освітнього процесу у вищих навчальних закладах на межі ХХ та ХХІ століть. Бекграундом його поглядів був пошук місця і смислу освіти в культурному універсамі життя, розуміння людини та ідеалу освіченості, смислу педагогічної діяльності. Вчений був щиро переконаний, що “проблеми духовного розвитку людини сьогодні, по суті, стали обов’язковою умовою виживання суспільства. Усі наші сучасні біди мають, як правило, одну причину – дефіцит культури і моральності, дефіцит доброти і милосердя, краси людських стосунків” [3, 21], а, відтак, усе своє життя присвятив пошуку ефективних шляхів долучення молоді до витоків людської краси через педагогічну взаємодію та побудову відповідного середовища суб’єкт-суб’єктної взаємодії учасників освітнього процесу. Він боровся з “естетичною безграмотністю, нерозвиненістю, які зумовлюють духовну, емоційно-почуттєву черствість і глухоту” [3, 31], розвиваючи ідеї Добра, Краси, Культури.

Сучасні уявлення про освітній процес як продуктивну взаємодію викладача та студента з метою створення нових знань, набуття вмінь та навичок, які стануть підґрунтям компетентностей (дієвих знань) суголосні з міркуваннями вченого про те, що педагог не передає готові зразки етичної і духовної культури, а створює, виробляє їх разом з вихованцем. Спільна діяльність з пошуку смислів та цінностей, пізнання законів соціального та природного буття мають складати зміст та процес сучасної освіти. Цей пошук відбувається у певному освітньому просторі, осердя якого є люди: ті, хто навчається та ті, хто навчає. Наявність дієвого епіцентру – людини, перетворює простір педагогічної взаємодії на освітнє середовище особистості, бо якщо простір визначається параметрами місця та обсягу, то для середовища формується навколо певної особистості, складає її оточення.

Відтак, Університетський коледж Київського університету імені Бориса Грінченка провідним підходом до організації освітнього процесу обрав – середовищний. У найбільш широкому розумінні середовищний підхід (*environment conception, environmental approach* – англ.) передбачає сприйняття середовища як результату засвоєння людиною її оточення. Відповідно, діяльність та поведінка людини розглядаються як провідний чинник, який пов’язує окремі компоненти середовища в єдине ціле. Вступивши до вищого навчального закладу, особистість входить в його освітній простір, який завдяки своїй активності, як суб’єкта освіти, перетворює його на освітнє середовище, місце самореалізації. Середовищний підхід, на нашу думку, суголосний одній з найвпливовіших сьогодні теорій

розвитку людини, яка запропонована американським психологом У. Бронфенбренером (U. Bronfenbrenner, 1994) [4]. Згідно з цією теорією, розвиток людини – це динамічний процес, що відбувається в двох напрямках. З одного боку, людина сама реструктуризує своє середовище, а з іншого – зазнає впливу з боку середовища. У. Бронфенбренер стверджує, що розвиток є функцією від особистості та середовища з врахуванням параметру часу. Тобто, те, якою є зараз людина, визначено специфікою її характеристик та оточення упродовж усього життя: від народження до цього моменту. Відтак, згідно з теорією У. Бронфенбренера, освітнє середовище навчального закладу, в нашому випадку Коледжу, є мезосистемою особистості.

Теоретичний аналіз змісту дефініції “освітнє середовище вищого навчального закладу” дозволяє зробити висновок, що більшість науковців під освітнім середовищем розуміють багаторівневу систему умов, яка забезпечує оптимальні параметри освітньої діяльності певного освітнього суб’єкту в усіх аспектах – цільовому, змістовому, процесуальному, результативному, ресурсному. На нашу думку, доцільно розглядати освітнє середовище вищого навчального закладу як комплекс умов (можливостей) та ресурсів (матеріальних, фінансових, особистісних, технологічних, організаційних, репутаційних) для освіти особистості, що склались цілеспрямовано і спонтанно в установі, яка виконує освітні функції щодо надання фахової освіти відповідного освітньо-кваліфікаційного рівня, забезпечує можливості для загальнокультурного та особистісного розвитку суб’єктів навчально-виховного процесу. Це полісуб’єктне, поліпредметне утворення, що цілеспрямовано і стихійно впливає на професійно-особистісний розвиток майбутнього фахівця забезпечуючи його готовність до професійної діяльності та/або продовження навчання, успішного виконання соціальних ролей та самореалізації у процесі життєдіяльності [1].

Управління підготовкою майбутніх фахівців в Університетському коледжі ототожнюється нами з управлінням освітнім середовищем навчального закладу. Цей процес, за І. А. Зязюном, є “водночас циклічний та непевний, що створюється одночасним і послідовним виконанням багатьох циклів управління. Управлінський цикл починається з постановки мети й визначення завдань, а завершується її виконанням, досягненням поставленої мети, за досягнутою метою постає нова, і управлінський цикл повторюється” [2, с. 20]. Управлінські впливи, за умови реалізації середовищного підходу, пов’язані з цілеспрямованою роботою над формуванням освітнього середовища Університетського коледжу, з метою зміни в бажаному напрямі, на особистісний, аксіологічно-смісловий, інформаційно-змістовий, організаційно-діяльнісний, просторово-предметний компоненти середовища із врахуванням домінантної функції – освітньої. Ця функція є поліаспектною та поліструктурною і включає, на нашу думку, освітньо-професійну, освітньо-соціалізаційну, освітньо-культурну складові, які можна розглядати як окремі базові функції освітнього середовища вищого навчального закладу, оскільки на їхню реалізацію витрачається лівова частка його ресурсів та часу. Необхідно враховувати, що реалізація зазначених функцій є взаємопов’язаним та одночасним процесом, а оптимізація однієї з функцій обов’язково призводить до змін у реалізації інших. Освітньо-професійна функція вищої освіти безпосередньо пов’язана з реалізацією цільового призначення вищої освіти – сприяння здобуттю особистістю широкого переліку знань, умінь, компетентностей, які дозволять їй у майбутньому успішно працювати за фахом. Проте коло повноважень вищої освіти не може обмежуватись тільки долученням людини до майбутнього фаху. В ідеалі людина з вищою освітою – це самодостатня духовно-моральна особистість, яка засвоїла необхідний людині для розвитку та самореалізації складний тезаурус культури та культуротворчих навичок та активно ними послуговується у всіх життєвих вимірах

(освітньо-культурна функція). Полеміка про якість освіти загострила увагу на тій частині студентства, яке не дуже серйозно ставиться до навчання, просто відбуває час у вищому навчальному закладі, характеризується посереднім рівнем освітніх досягнень. На нашу думку, навіть якщо молода людина “пасивно” залучена до освітнього процесу в умовах вищого навчального закладу, її перебування у колі однолітків, що навчаються, спілкування з висококваліфікованими викладачами, а викладач вишу, не просто передає знання, а “є носієм культури і... живим зразком культури” [2, с. 21], сприяє продовженню процесів соціалізації, інкультурації, розвитку на більш високому рівні, ніж це було в школі, сім’ї, або “тусовочному” середовищі.

Освітнє середовище вищого навчального закладу надає особистості унікальні можливості для набуття досвіду подолання труднощів, цілеспрямованої діяльності, переживання ситуацій успіху та поразки, відмови від стереотипів заради нового досвіду, керування власною поведінкою та емоціями в різних ситуаціях, участі у діалогах та диспутах, формування власного погляду на події та явища, прийняття правил, стилю роботи, які презентує корпоративна культура вишу, усвідомлення необхідності навчання для майбутнього життя, налагодження комунікаційних каналів та дружніх стосунків. Відтак, на освітнє середовище покладається ще одна функція – освітньо-соціалізаційна.

Усі управлінські впливи повинні бути науково обґрунтовані. Слід пам’ятати слова І. А. Зязюна, що управляти в освітньому процесі, це “не пригнічувати, не нав’язувати процесу хід подій, що суперечить його природі, а навпаки, максимально враховувати природу процесу, погоджувати кожен вплив на нього з логікою в єдності взаємодії суб’єктів освітнього процесу” [2, с. 20].

Реалізація середовищного підходу до управління підготовкою майбутніх фахівців дозволяє розглядати в якості “чинника впливу” на суб’єкта освітнього процесу у вищому навчальному закладі будь-яку з умов або будь-який ресурс освітнього середовища. Відтак, цілеспрямовано змінюючи їх, ми можемо здійснювати опосередкований вплив на якість усіх складових освітнього процесу, в тому числі на його результат – випускника-фахівця.

Література:

1. Братко М. В. Освітнє середовище вищого навчального закладу: функціональний аспект / М. В. Братко // Збірник наукових праць “Педагогічний процес: теорія і практика” / гол. ред. С. О. Сисоєва. – Київ : Видавництво ВП “Едельвейс”, 2015. – Випуск 1-2. – 158 с. – С. 11-17.
2. Зязюн І. А. Компетентнісний підхід в освіті: теоретичні засади і практика реалізації / І. А. Зязюн // Педагогіка і психологія. – 2014. – № 3 (84). – С. 18-27.
3. Зязюн І. А. Краса педагогічної дії : навч. посіб. / І. А. Зязюн, Г. М. Сагач. – К. : Українсько-фінський інститут менеджменту і бізнесу, 1997. – 302 с.
4. Bronfenbrenner, Urie (1994). Ecological models of human development. In international Encyclopedia of education, Vol. 3, 2nd Ed. Oxford: Elsevier. Reprinted in: Gauvain, M. & Cole, M. (Eds.), Reading on the development of children, 2nd Ed. (1993-94, pp. 37-43). NY.: Freeman.